

(NE)ŠKODLJIVOST HRANJENJA PTIC

// Janez Leskošek

V mrzlih in s snegom bogatih zimah, hrana na krmilnicah pticam predstavlja dodaten vir energije.

foto: **Simon Kovačič**

Kosu, brinovki in taščici lahko pozimi nastavimo jabolka (večkrat kot zmrznejo, boljša so).

foto: **Tomi Trilar**

Hranjenje ptic ima dolgo tradicijo. Prvi zapisi o tej navadi segajo kar 3500 let v preteklost, medtem ko se je krmljenje ptic kot pristočasna dejavnost razširilo v 19. stoletju. Sprva so ptice hranili predvsem pozimi, v smislu pomoči v mrzlih zimskih mesecih, danes pa jih v mnogih državah hranijo čez celo leto. Tudi ponudba in raznolikost ptičje hrane in krmilnic sta v zadnjih letih skokovito narasli. Glede na raziskave vemo, da hrana s krmilnic v najhujših zimskih mesecih dosega kvečjemu 20 % vse hrane, ki jo ptica v dnevu poje, pa še to v urbanih območjih, kjer je naravne hrane malo. Krmljenje ptic ima tako predvsem izobraževalno funkcijo. Redkokdaj pa se vprašamo, kakšne negativne učinke ima lahko to početje na prostoživeče ptice.

VPLIV NA PTICE

Krmljenje vpliva na ptice na mnogo načinov, od spreminjanja telesnega stanja, razmnoževalnega uspeha, preživetja, socialne strukture populacij do selitvenega vedenja. Pomembno lahko vpliva tudi na širjenje bolezni, saj a) se ptice ob krmilnicah zadržujejo v velikih gostotah in dolgo časa, b) prihaja do stikov med vrstami, ki jih v naravi ne bi bilo, in c) slabo higiensko stanje na krmilnicah poveča možnost izbruha bolezni. Dodatno hranjenje je prav tako tvegano v primeru, ko je hrana hranilno neustrezna ali kontaminirana s toksini, ki ptico oslabijo.

IMUNSKA OSLABLJENOST

V mrzlih in s snegom bogatih zimah manj uspešni osebki ptic ne najdejo dovolj hrane. Zaradi energijskega primanjkljaja se zmanjša njihova imunska odpornost in postanejo bolj dovzetni za nalezljive bolezni. V tem primeru lahko krmljenje pomeni dodaten vir energije, ki jim pomaga, da se ubranijo pred boleznimi. Lahko pa so takšni osebki že gostitelji določenih nalezljivih bolezni in z zadrževanjem v bližini krmilnic širijo patogene med druge ptice.

VEDENJE OSEBKOV IN ŠIRJENJE BOLEZNI

Avtorji zanimive ameriške raziskave so ugotovili, da tako kot pri ljudeh tudi pri pticah poznamo t. i. »superprenašalce«. V času epidemije koronavirusa se je veliko govorilo o ljudeh, ki v svojo okolico sproščajo nadpovprečne količine virusa in s tem lahko okužijo več ljudi kot drugi. Podoben pojav so

opazili tudi pri ameriški vrsti ščinkavca, pri kateri je bilo 20 % osebkov odgovornih za 80 % pojavov okužbe. Pri tem je šlo predvsem za to, da so se ti osebkovi nadpovprečno dolgo zadrževali na krmilnicah in v bližini krmilnic in s tem bodisi imeli večjo možnost za lastno okužbo bodisi večjo možnost, da okužijo druge. Manj sta na »uspešnost« širjenja bolezni vplivala agresivnost in socialni položaj posameznega osebka, kar nakazuje na vpliv krmilnic na širjenje nalezljivih bolezni v določenih populacijah.

BOLEZNI

Prostoživeče ptice ogroža širok nabor nalezljivih bolezni, ki ji povzročajo bakterije, virusi, praživali in glive. Na ptice vplivajo na različne načine, vsem pa je skupno, da je za njihovo širjenje potreben neposreden ali posreden stik med okuženo ptico in novim gostiteljem. V zadnjih letih pogost primer bolezni v Sloveniji je trihomonoza, ki jo povzroča parazitska pražival *Trichomonas gallinae*. Bolezen se pojavlja predvsem pri vrstah iz družin golobov (Columbidae) in sokolov (Falconidae), povečano smrtnost pa povzroča tudi pri ščinkavcih (Fringillidae), pri nas predvsem pri zelencih (*Chloris chloris*). Parazit prizadene predvsem zgornji prebavni trakt, bolezen pa se pri oboleli ptici kaže kot oslabelelost, našopirjenost in nekoordiniranost. Ptice veliko pijejo in zelo pogosto izbruhaajo zaužito hrano. Parazit je vezan na vodo, zato se najhitreje širi poleti ob ptičjih napajalnikih.

Naslednja bolezen, ki prizadene predvsem domače vrabce (*Passer domesticus*), škorce (*Sturnus vulgaris*) in golobe, je poksvirus. Poznamo več različnih sevov virusa, pri pticah pa se okužba kaže predvsem kot kožni izrastki in izpuščaji.

Ptice lahko prizadenejo tudi toksini, ki jih izločajo glive, razrasle na krmilnicah in hrani v njih. Takšne snovi imenujemo mikotoksini. Povzročijo lahko takojšnjo zastrupitev in pogin ali pa kronično ustavitev v razvoju in razmnoževanju in splošno oslabeitev ptice.

Aviarna influenza (poznana tudi kot ptičja gripa) je zagotovo ptičja bolezen, ki je pri nas v javnosti najbolj poznana in odmevna. Prizadene vse vrste ptic, prenaša pa se kapljično. Zaradi visoke patogenosti in smrtnosti povzroča gospodarsko škodo v perutninarstvu. Poznamo dva tipa bolezni, in sicer visoko patogeno in nizko patogeno aviarno influenco. Slednja lahko mine tudi skoraj brez bolezenskih znakov, medtem ko je visoko patogena influenza razlog za visok pogin (tudi do 100 %). Virus najpogosteje potrdijo pri vodnih pticah (galebi, labodi, čigre), ki veljajo za rezervoar virusov aviarne influence. Klinični znaki so zelo različni, od apatičnosti, otopelosti, nasršenosti, neobičajnega oglašanja do različnih izcedkov in kožnih edemov.

KAKO PREPREČITI ŠIRJENJE BOLEZNI OB KRMILNICAH

Preventivni ukrepi so najboljša metoda pri preprečevanju širjenja nalezljivih bolezni. Krmilnica mora biti čista, zato redno odstranjujemo iztrebke, perje in nezaužito hrano. Krmilnico vsaj enkrat na mesec temeljito očistimo s krtačko, gobo in vodo, uporabimo lahko tudi pticam in okolju prijazno (blago) čistilno sredstvo. Krmilnica naj bo tudi fizično varna za ptice – ostri robovi lahko poškodujejo ptice, rane pa naredijo ptice dovzetne za bakterijske okužbe. Hrana naj bo kakovostna in vedno suha. Ne uporabljajmo vlažne ali plesnive hrane pa tudi hrane, neprimerne za ptice, kot so kuhinjski ostanki, kruh, mastna in soljena hrana itd. Stike med pticami lahko delno preprečimo tudi z namestitvijo več krmilnic na večji medsebojni razdalji, če nam vrt to seveda omogoča.

Krmljenje ptic in njihovo opazovanje nas lahko kratkocasi in nam prinaša veselje v mrzlih zimskih dneh, vsekakor pa poskrbimo tudi za blagor teh malih živali.

Hranjenje lahko vpliva na širjenje bolezni, saj se ptice ob krmilnicah zadržujejo v velikih gostotah in dolgo časa. ilustracija: Chris Shields (rspb-images.com)

VIRI

- JONES, D. (2018): The Birds at My Table: Why We Feed Wild Birds and Why It Matters. Cornell University Press, 352 str.
- LAWSON, B., ROBINSON, R. A., TOMS, M. P., RISELY, K., MACDONALD, S., & CUNNINGHAM, A. A. (2018): Health hazards to wild birds and risk factors associated with anthropogenic food provisioning. – *Philosophical Transactions: Biological Sciences*, 373 (1745): 1-11.
- MOYERS, S. C., ADELMAN, J. S., FARINE, D. R., THOMASON, C. A., & HAWLEY, D. M. (2018): Feeder density enhances house finch disease transmission in experimental epidemics. – *Philosophical Transactions: Biological Sciences*, 373 (1745): 1-10.
- UTAH STATE UNIVERSITY. Your Bird Feeder May Be Spreading Disease. <https://extension.usu.edu/archive/your-bird-feeder-may-be-spreading-disease>
- BRITTINGHAM, M. C. & TEMPLE S. A. (1992): Does winter bird feeding promote dependency? – *Journal of Field Ornithology*, 63, 190-194.

Za trihomonozo pri zelencih (*Chloris chloris*) je značilen visok pogin obolelih živali. foto: Janez Papež